

Рецензия

за докторския труд на Петя Койчева Петкова-Сталева

на тема: „РАЗКАЗВАЧЪТ В ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СВЯТ НА
ПОВЕСТВОВАНИЕТО (СБОРНИЦИ С НОВЕЛИ XIII-XVII ВЕК)“

от доц. д-р Дария Карапеткова, катедра „Романистика“, ФКНФ, СУ

Петя Койчева Петкова-Сталева е главен асистент по италиански език в департамент „Чужди езици и литератури“ (НБУ). Познавам работата на Департамента през годините, участвала съм в организирани от НБУ специализирани събития и имам отлични впечатления от приноса и изявите в тях на Петя Петкова.

Докторската дисертация на П. Петкова отразява, доразвива и задълбочава дългогодишния интерес на авторката към фигурата на разказвача, заявен още от студентските ѝ години с избора на тема за дипломна работа и по-късно в последващи нейни публикации. Трудът на дисертантката този път се връща назад във времето и има сериозен времеви обхват. Написан е по всички правила за изготвяне на подобни трудове и отговаря на всички формални изисквания. Разполага с нужния обем, библиографията е подробна, статиите по нея са достатъчно на брой и са публикувани в престижни издания. Авторефератът предава съдържанието точно и изчерпателно. Коректно са посочени и приносите, които дисертантката вижда по отношение на своя текст.

В настоящата рецензия ще избегнем принципа на представяне на текста глава по глава, а ще се опитаме да очертаем онези места в него, които си струва да се откроят или които отварят поле за дебат.

На първо място бих отбелязала самата тема на дисертацията, и то по линия на две посоки. Първата е изборът на обект – италианската новела от втората половина на XIII век до първата половина на XVII в. Причините за този добър избор са най-малко две – от класическите италиански текстове „Декамерон“ е най-слабо анализиран в българската литературоведска традиция, независимо че присъства в учебните програми и литературоведи като Ангел Ангелов в последните години предложиха интересни интерпретации на сборника. Впрочем, отсъствието на референции към тези анализи е слабост на текста, защото не личи познаване на българската рецепция в прочита на „Декамерон“. Въпреки това с насочването към „Декамерон“ се запълва една ниша, която да открие важността на текста и особеностите на неговата направа. Втората линия е още по-безспорна – останалите анализирани сборници с новели почти не са познати на българската публика – повечето не са превеждани, не са интерпретирани и в този смисъл дисертацията изпълнява просветителска роля.

Другата посока е свързана с фокуса на четене, който се прилага. Както изтъква и авторката на труда, тя бяга от по-познатите модели на четене и избира да се съредоточи върху образа на разказвача и респективно – върху този на читателя, като се опира на различни теории, включително на някои от представителните за рецептивната естетика. Акцентирано е и върху отношението устно-писмено, което се проектира в новелите, без обаче да личи особено позоваване на някои от водещите изследователи на тази проблематика, като изключим Пол Зюмтор. Накратко, Петя Петкова следи как се променят образите на разказвача и на читателя, доколко те са зависими от контекста и литературното мислене, каква е връзката на тези промени с повествователните техники, които изграждат различните сборници и какви са

релациите между реалните автор и читател и идеалните, които откриваме заложени като стратегии в текста.

Първите глави на работата са силно теоретични и представят различни теории за жанра, в частност за новелата, както и опити да се очертаят различни наративни теории, най-вече свързани с школи като структурализма и отчасти семиотиката. Повечето от теориите, които са подробно представени, са добре познати на българската публика и българското литературознание отдавна работи с понятия като фокализация или имплицитен читател. В тази част натежават сравненията с руското литературознание и представянето на теории през руски автори. Изтъквам това, защото българското литературознание в последните 30 години е изградило своя школа, възприело е идеите на световното и няма нужда от посредник. Много по-ценено би било в теоретичните части да се стъпи на повече италиански теоретици, защото те биха били по-непознати за нашата аудитория и запознаването с идеите им също би могло да се види като приносно. Например както когато се дебатира жанрът на новелата, подробно се представя теоретичното й осмисляне, направено в „Лекция за съставянето на новели“ на Франческо Бончани.

От друга страна, включително питанията около терминологичния апарат, както и някои констатации по отношение на жанра или категориите автор и читател, биха могли да се решат с добро познаване на родната традиция. Затова и препоръката ми е, особено ако се върви към публикация на текста, да се тушират руските източници и да се стъпи на родната литературоведска традиция, която далеч не се изчерпва само с цитираните Никола Георгиев и Запрян Козлуджов. Нещо повече, проследяването на преводите на български

на много от цитираните автори също би могло да помогне за изясняване на терминологичния апарат.

Историята на новелата от периода XIII до първата половина на XVII в. е проследена в контекста на епохата – надскачането на Средновековието и етапите, през които минава ренесансовата мисъл. Този преход не е използван само с оглед на тематичните промени или целите на новелата – преходите от забавление към поучение, но и с оглед на прилаганите техники, както и променящите се отношения автор-читател. Доколкото жанрът се мисли контекстуално, би могло да се направи сравнение с френската и испанската новела от периода на Ренесанса, за да се очертаят приликите и евентуалните различия. Очакванията за подобен паралел са основателни, тъй като самото заглавие на труда дори пропуска да ограничи акцента на изследването до една конкретна литературна традиция – в случая, италианската.

Колкото до направените ракурси към съвременната представа за жанра на новелата обаче, те са повърхностни и изпускат факта, че през XIX и XX в. новелата продължава да се развива в немскоезичен контекст, в който авторите налагат модерното разбиране за новелата като дълга, описателна, психологически нюансирана история. Достатъчно е да се споменат „Преображенето“ на Кафка и „Смърт във Венеция“ на Томас Ман.

С оглед на българското литературознание, както вече беше загатнато, най-ценна е главата, която представя конкретните сборници, като подробно се очертават темите, направата, преливанията на сюжети и мотиви, както и особеностите в начина, по който се представят разказвачът и имплицитният читател в тях. Относително балансирано се редуват цитати и коментари, така че да се създаде адекватна представа за сборниците у една публика, която не познава оригиналите. По този начин дисертацията помага да се разшири

представата за италианската новела от описвания период и да се създаде контекст, в който да се мисли и отчита значимостта на „Декамерон“. Не на последно място, спомага и за разширяването на образа на италианската литература по принцип.

Разбира се, важна е и последната глава, която очертава променящия се адресат на новелите, като е подчертана и новостта да се адресира женска публика. Интересно са проиграни типовете читатели според различните сборници, както и опозицията читател-слушател.

Започнахме с това, че библиографията е много подробна, но въпреки това, както отбелязахме вече, в нея липсват по-нови български източници. Освен това слабост е цитирането през руски на текстове и автори, преведени на български, каквито случаи наблюдаваме с автори като Ауербах и неговия „Мимезис“, с произведения на Барт или Гадамер. Или пък цитирането директно през италиански отново на автори, чиито използвани текстове имат български превод, какъвто е случаят с „Чистилище“ от Данте например. Непридържането към приетата практика да се ползва съществуващ публикуван на български език превод, ако е целенасочено, следва да бъде аргументирано, което би представлявало интерес от теоретическа гледна точка за труда. Нуждаят се от изчистване дребни неточности в някои посочени заглавия, напр. „Lector in fabulis“ от Умберто Еко или „Мимисес“ от Ауербах, както и „За поетичното изкуство“ от Аристотел. В текста произведението е посочено многократно като „Поетика“, което повдига въпроса коя от съществуващите преводни версии е предпочетена от дисертантката. Особено съществена според мен е липсата на препратка към българския превод на един от основополагащите за труда текстове –

, „Пентамерон, или приказка на приказките“ от Джамбатиста Базиле, уви, направен през посредничеството на английски език.

Ако трябва да обобщим, дисертацията – независимо от посочените слабости – си свършва работата и защитава основния си принос – да бъде „първа научна монография в България, която разглежда развитието на италианската новела от създаването ѝ (XIII век) до първата половина на XVII век през призмата на мястото и ролята на разказвача в художествения свят на повествованието“. Авторката е изчела и обработила огромен корпус от текстове и защитава намеренията си добросъвестно и коректно. С оглед на това, както и въз основа на всичко казано дотук, гласувам на Петя Койчева Петкова-Сталева да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Доц. д-р Дария Карапеткова

